

Мн 84 Ук.
Р 83

Степан Руданський

СПІВОМОВКИ

Лч 84 Ук
Р 83 2-3

СТЕПАН РУДАНСЬКИЙ

БР.
08

Для молодшого
шкільного віку

Художник

Анатолій Вазилевич
Городская ЦБС
ДЛЯ ДЕТЕЙ
в. Запорожье
КИЇВ • ВЕСЕЛКА • 1992

Своїми співомовками Степан Руданський (1834—1873) по праву здобув невмирущу славу народного поета.

До цієї книжки ввійшли два гумористичні віршовані оповідання: «Преслів'я» та «Пан і Іван в дорозі». Написані понад 130 років тому, вони й сьогодні не втратили своїх чарів. Прочитайте кумедну небилицю — життєпис простого хлопчини — чи дотепну історію про мандрівку пана з селянином, і ви побачите, як уміли сміятись наші пращури над своїми кривдниками і над власними вадами, як шанували розум, кмітливість, життєрадісність.

*Тексти друкуються за виданням:
Руданський С. В. Співомовки. Переклади та
переспіви. — К.: Наук. думка, 1985.*

ПРЕСЛІВ'Я

*Вір не вір, а не кажи:
«Брешеш».*

I

Народився я на світ,
Як їдного рання
Моя ненька забагла
Шпаків на снідання.

А я, хлопець-молодець,
Пожалував мами,
Серед лісу відпитав
Дупло зі шпаками.

В дупло руку — не іде,
Голови не впхаю,
Сюди-туди край дупла —
Та й сам улізаю.

Ходжу голий по дуплі...
Шпаченят до ката!
Я в пазуху й загорнув
Тії шпаченята.

Вилізати б, так не то!..
Я й домудрувавсь,
Лиш сокиру притащив,
З дупла прорубавсь.

Гиц із дуба на коня!
Кінь собі брикає,
А сокира моя все
Зад йому рубає.

Нагадавсь за сім миль,
Назад подививсь,

А у коня, як на сміх,
Лиш перед лишився.

Я і взявся йому зад
З верби підправляти,
І підправив, та й заліг
На годинку спати.

А кінь ходить по траві,
І перед пасеться,
А зад росте та й росте,
Аж до неба пнеться.

А для моїх шпаченят
Того було й треба,—
Додряпались по вербі
До самого неба.

Пробудився — до шпаків —
Та де вже, до ката!..
Аж на небі половив
Свої шпаченята...

Ото знову до верби!
А верба й пропала,
Бо коняка напаслась
Та й, знать, побрикала.

Щастя тільки, що святі
Не горшки ліпили,

Але якось на той час
Гречку молотили.

Розказав я їм біду,
Випросив полови
Та з полови ізсував
Мотуз прездоровий.

Вп'яв до неба та й униз!
Мені й горя мало!..
Аж до низу за сім миль
Мотуза не стало.

Згори й кажуть, що скачи!
Але я не хочу,
Що вгорі собі урву,
То внизу надточу.

І спускаюсь собі вниз,
Мало й остається,
Ще б урвати кілька раз,
А мотуз не рветься.

І висів я кілька літ,
Мамина дитина,
І висохла, як дупло,
Уся середина.

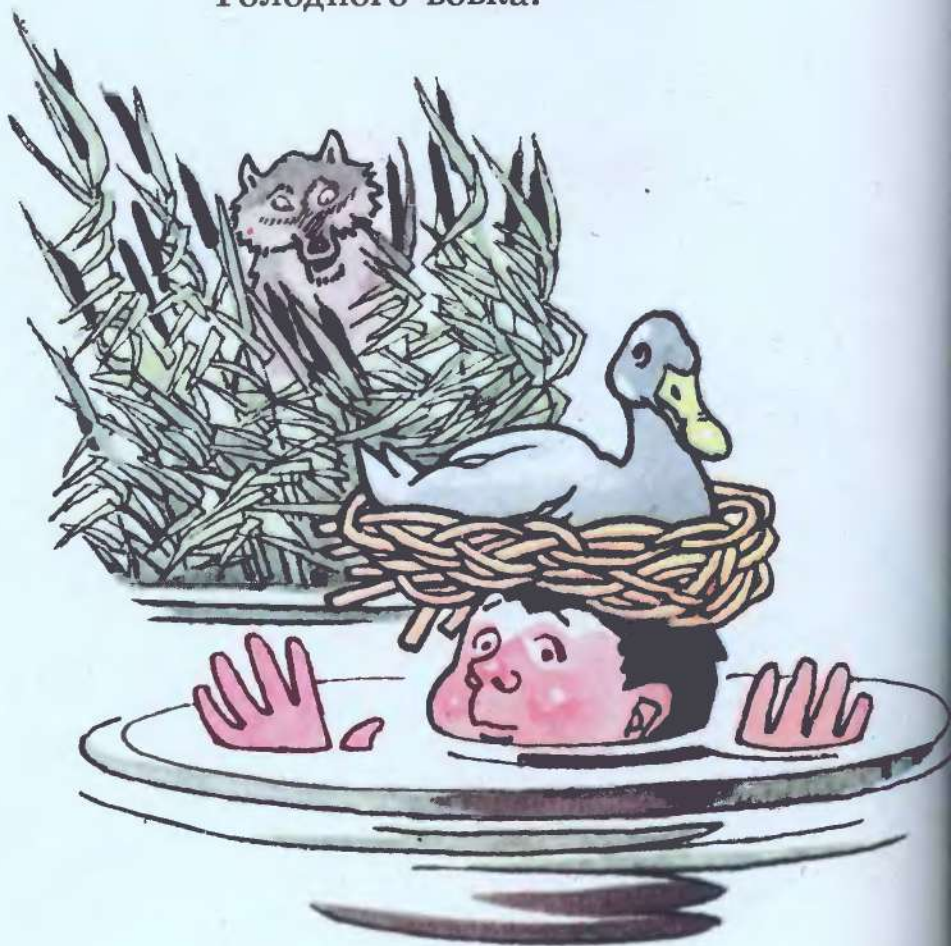
А рій якимсь пролітав
Та туди й забрався,
Наніс меду, щільників,
Розхазяювався.

Наніс меду кілька пуд,
Ну його з бідюю!..
Мотуз рветься — я в багно
Чуть не з головою.

А тут якось по багні
І качка ходила,
На чуприну набрела,
Гніздо собі звила.

Яець много нанесла.
За дітей помовка,
Аж нечистая несе
Голодного вовка.

Та фурнула з голови,
А той завинувся,
Поїв яйця та й на чуб
Хвостом обернувся.

А я за хвіст: «Гуттю-га!»
А вовк налякався
Та як скочить,— я і — гоп!
На світ показався!

II

І ото вже я підріс,
Літ десяток було;
Дід ходив ще без штанів,
А батька й не було.

То, бувало, коли хто
В гості запрошає,
То дід сяде на полу
Та мене й питає:

«А хто ж, сину, піде з нас?»
То я його гладжу:

«Та хто б,— кажу,— не пішов,
Все то їдно,— кажу.—

Або я піду туди,
А ви сидіть, діду;
Або ви собі сидіть,
А я туди піду».

А зимою холодно,
Нічим затопити,
То й питається дідунь:
«Що, сину, робити?»

«А що ж,— кажу,— тра комусь
Іхати в дубину!»
То, бувало, й каже дід:
«Хто ж поїде, сину?»»

То я й кажу: «Хоч сидіть,
А я не поїду!
Хоч посиджу я за вас,
А ви їдьте, діду!»

То, бувало, й їде дід...
А раз-таки, в біса,
Потягнувся вже і я
За дідом до ліса.

Тільки входимо у ліс,
Аж купа ломаччя!
Я сокирою гу-гуп! —
Заєць з-під ломаччя.

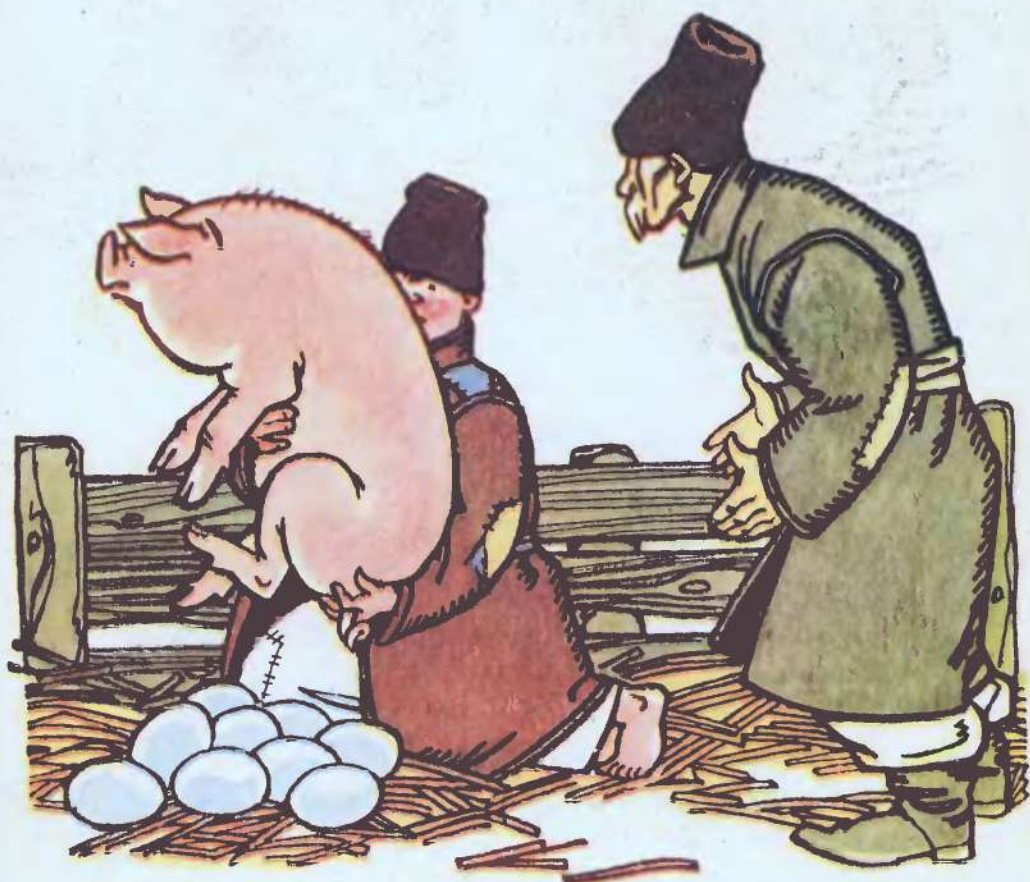

А ми собі не страшкі!..
«Гуттю-га!» — на зайця!
Та живенько до ломач —
Аж там сиві яйця.

«Заберімо!» — «Заберім!»
Зважили дрючками,
То насилу що згорнув
У шапку руками.

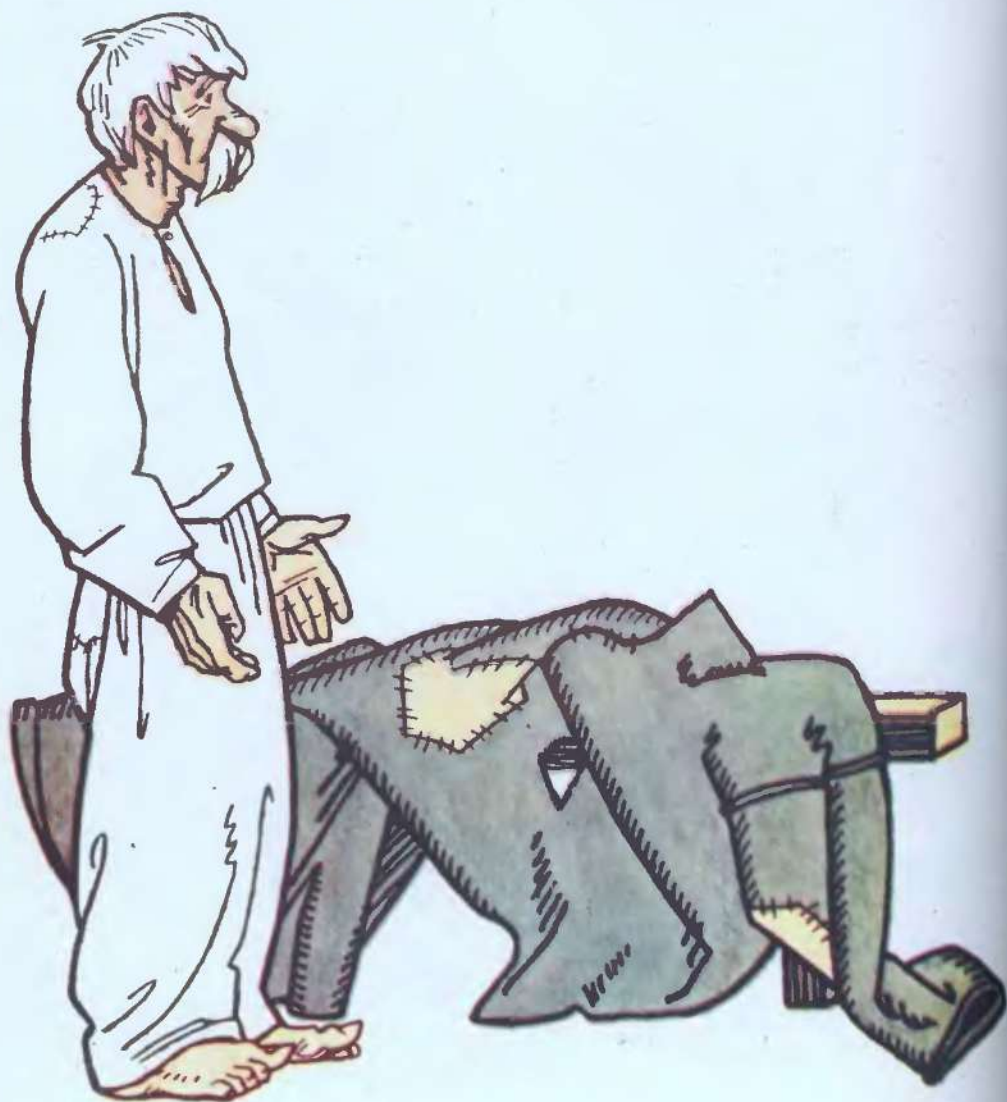
Ото я їх і приніс,
А в нас на ту пору
Розквокталася свиня.
Квокче коло двору.

«Пійміть, діду!» Дід пійняв,
Посадив на яйця...
То ми мали шість волів,
Як орлів, від зайця.

Зараз таки й запрягли,
Припічок зорали,
То такого ж, кажу, ми
Того хліба мали!..

Що як то вже нам женців
Прийшлося збирати,
То безрукая якась
Сама прийшла жати.

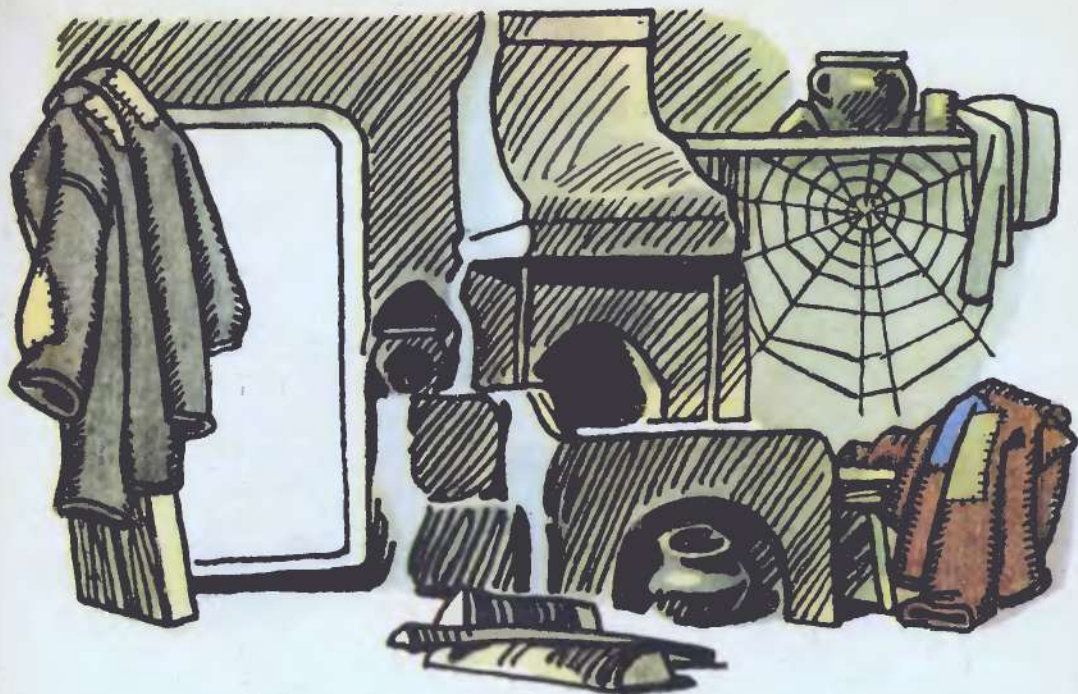
І нажала ж вона нам
Та кіп наскладала,
І стебла вже не було,
А та іще жала.

«А що, сину? — каже дід.—
Треба спогадати,
А де-то ми ті скирти
Будем закладати?»

То, бувало, я сиджу
Та й дідові раджу:
«Адже у нас комин є,
На комині! — кажу.—

На комині як складем,
То й не тра сушити,
А на печі, як бог дасть,
Будем молотити!»

То, бувало, святий хліб
Аж комин колише!..
Їдна тільки нам біда,
Що вкљонулись миші.

А кіт якийсь на полу
Із дідунем грався,
Від дідуня гиць на піч,
В закутку закрався...

Та як хвостом замахнув —
Лихі б його з'їли! —
То в помийницю скирти
Так і полетіли!

III

А ото вже дід підріс
Та й і одубився;
Після нього через рік
І батько родився.

Та ото вже тра було
Батька мені вчити;
Але зато, як навчив,—
То-то було жити!

Все було у нас їдно:
Здатність і заможність,
І хазяйство, й ремество,
І смак, і набожність.

Мати любить все парне,
А ми з батьком кисле,
Мати парить по селу,
А ми собі киснем.

Мати ходить цілий день,
Тільки оглядає,
А ми з батьком уночі
Вудку закидаєм.

То, бувало, таки так
В добрую годину,
Як не клюнеться кожух,
То тягнем свитину.

Купувати коли що —
То рука дрижала,
Зато купим, то по нас
Аж земля движала.

А набожні що були,
То сохрани, боже!
Як до церкви серед дня
І не пустять, може,

То, бувало, уночі
Церкву підкопаєм,

Помолитись хоч на час
Таки повлізаєм.

То так собі розжились,
Що й світлицю мали,
Світилося, куди глянь,
Лиш стовпи стояли!

А одежі що було!
Боже, твоя воле!
Вісім, було, свит бери,
А все тіло голе.

Та й хазяйство таки ми
Поряднее мали,
Бо сусіди навкруги
В два плуги орали.

Та й воли які були!
Рога не дістати,
Бо то чорт його і мав
Кому доставати.

А як поле ізорем,
То вже чие краще?

То не наше, а чуже,
То чуже, не наше.

А раз мати таки нам
Збитка ізробила:
Взяла батьковий кожух
Та й гречку накрила.

А худоби було шмат,
Гречка лиш біліла,
Та з кожуха як пішла —
Чисто гречку з'їла.

А було й таке у нас,
Що ми й лавки мали,
Та все-таки через ню
І то позбували.

Як умерла — де було
Домовини взяти?
Мушили вже для біди
І лавки віддати.

Та ще потім по біді
І обід справляли,
Взяли собі понад став
Людей поскликали.

Та й просимо їх удвох:
«Пийте юшку, люди!
Як вип'єте тее все —
То там рибка буде!»

А тепер ми розійшлись —
Батько шинк тримати,
А я не так до шинка,
Як люблю орати.

Батько п'яний все держить
За шинок рукою,
А я орю, як уп'юсь,
Носом за корчмою.

ПАН І ІВАН В ДОРОЗІ

Ізійшлися пан з Іваном,
По світі мандрують,
Разом їдять, розмовляють.
Разом і ночують...

На кожному через плечі
Висить по торбині...
Лиш пан таки у чемерці,
Іван — у свитині...

Ідуть вони дорогою,
Стали ночувати,
Аж пан собі задумує
Хлопа ошукати...

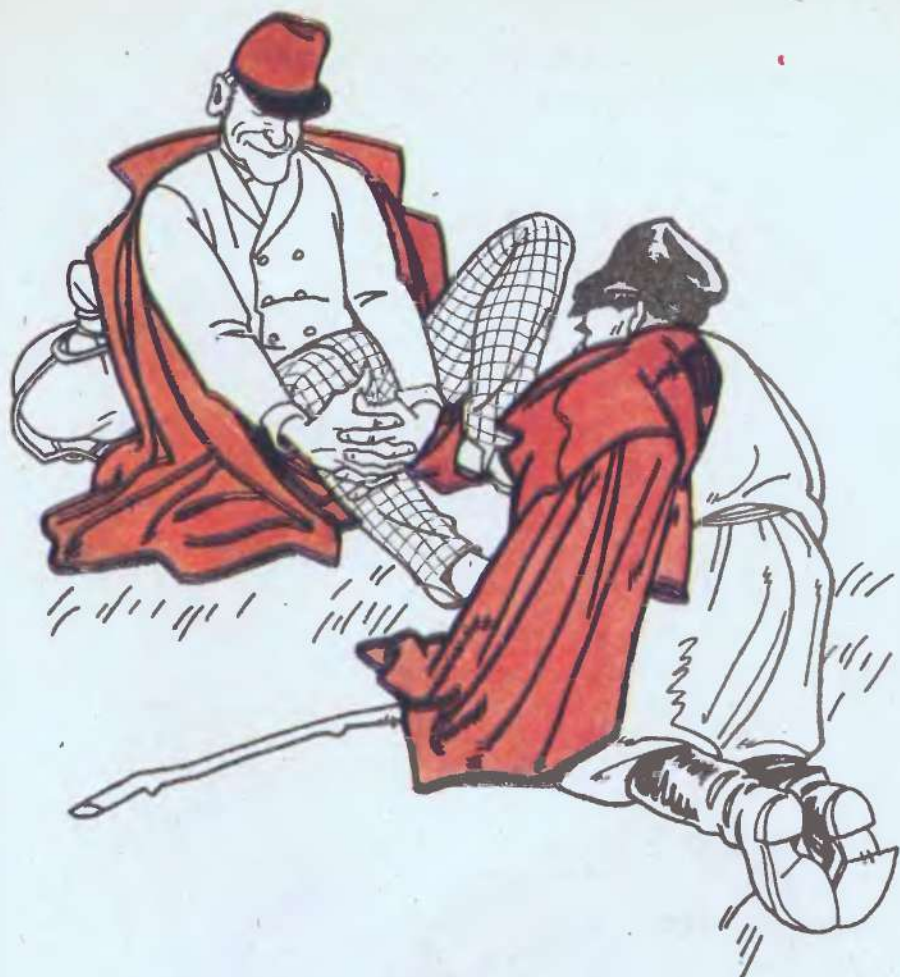
Та й говорить до Івана:
«Знаєш що, Іване?
Годилося б попоїсти!..»
«То що ж? Їжмо, пане!..»

«Але знаєш що, Іване?
Починаймо з твої!
Як твоя буде порожня,
То тогді до мої!»

«Добре, пане!» — Іван каже,
Зняв свою торбину,
На травиці зелєнії
Постелив свитину...

Попоїли таки добре;
Комара здушили...
Рано встали, до снідання
Торбину кінчили.

Прийшов вечір. Знов у полі
Стали ночувати.
Вже панову оце б торбу
Треба починати.

Але пан собі ні слова,
На землі лягає,
Кладе торбу під голови,
Хлопа замовляє:

«Що би ти робив, Іване,—
Пан зачав питати,—
Якби тобі довелося
Таке поле мати?..»

«А що ж, пане, я орав би,
Хлібом засівав би
Та ходив би до Одесу,
Сіль і гроші мав би..»

«А що я — не так зробив би,—
Пан почав казати.—
Я б казав би на сім полі
Місто збудувати...»

Там би в мене стояв палац,
Там підряд крамниці,
Там перекупки з булками,
А тут дві різниці...

Отогді приходь, Іване,
В мене балувати!..»
«Ет, спасибі,— Іван каже,—
Лучче будем спати!..»

Незабаром коло пана
Став Іван хропіти,
Незабаром коло него
Став і пан сопіти...

Тільки що пан заснув добре,
Іван підійнявся
Та до панської торбини
Як сам присотався...

То і курку, і печеню,
І кавалок кишки —
Все, що було у торбині,
Стеребив до кришки.

Пробудився пан раненько:
Пропаща година!
Хоче їсти, сіромаха,
Та пуста торбина...

Розбуджує він Івана
Та й його питає.

А Іван стиснув плечима
Та й відповідає:

«А що ж, пане, таж ви вчора
Місто будували:
Тут стояло дві різниці,
Там булки стояли!..

А по місті, звісне діло,
Собаки ходили!..
То вони ж то вашу торбу,
Певне, стеребили!»

Посвистав пан по торбині,
Нічого діяти!..
«Вставай, — каже, — вже Іване!
Підем мандрувати...»

Пішли вони, ідуть степом,
Тяженько зморились...
Аж насилу перед вечір
До села прибились.

Ідуть вони в коловорот,
Аж блукає гуска...
Іван гуску — та в торбину —
Є вже і закуска!..

Бракувало тільки хати
Переночувати...
Але вони завернули
До пустої хати...

Прийшли собі, відпочили,
Гуску спорядили...
Спорядили, як годиться,
У піч посадили...

Аж пан знову замишляє
Хлопа ошукати...
Та й говорить: «Що ж, Іване!
Ми лягаймо спати!»

Та кому із нас присниться
Кращая закуска,
То вже ціла тому взавтра
Достанеться гуска!..»

«Та як спати, то і спати,
Нічого діяти!»
Постелив Іван свитину
Та й лягає спати...

Серед ночі захропів пан,
Іван пробудився,
Із'їв собі цілу гуску
Та й знов положився.

Рано будить пан Івана
Та давай казати,
Як то бог його до себе
Просив балувати,

Та які там потрави
Йому подавали,
Та як його всі святії
Їсти припрошали...

«Ані слова! — Іван каже.—
Ваша правда, пане!
Я сам бачив, як ви їли
Якісь марципани...»

Та дивлюсь, що не голодні,
Маєте закуску,
Та й сів собі коло печі
Та й стеребив гуску!..»

«Чи ж то правда? — пан питає.—
Всю із'їв, Іване?»

«Та аби я так здоров був,
Як всю із'їв, пане!..»

Димом здимів пан голодний,
А Іван озвався:

«Хтів когось пан ошукати,
Та й сам ошукався!..»

З М І С Т

ПРЕСЛІВ'Я	5
ПАН І ІВАН В ДОРОЗІ	30

Литературно-художественное издание

Руданский Степан Васильевич

СПИВОМОВКИ

(На украинском языке)

Для младшего школьного возраста

Художник

Бавилевич Анатолий Дмитриевич

Киев «Веселка»

Редактор *І. Т. Войко*

Художній редактор *О. О. Мамаєва*

Технічний редактор *Т. В. Осталяцька*

Коректор *Т. М. Васильєва*

ИБ № 5932

Здано на виробництво 05.06.91. Підписано до друку 20.08.91. Формат 70×100/16. Папір офсетний № 2. Гарнітура шкільна. Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 3,87. Умовн. фарб.-відб. 15,48. Обл.-вид. арк. 2,59. Тираж 50 000 пр. Зам. 1-133.

Ордена Дружби народів видавництво дитячої літератури «Веселка». 254655, Київ, МСП, Мельникова, 63.

Харківська книжкова фабрика «Глобус».
310012, Харків-12, Енгельса, 11.

7 P O O K

